

**СПЕЦИЈАЛНИ ИЗВЈЕШТАЈ О
ПАРТИЦИПАЦИЈИ ДЈЕЦЕ И
ОДРАСЛИХ У ИНТЕРЕСУ ДЈЕЦЕ У
ШКОЛАМА**

Октобар 2010. године

Садржај

I ОСНОВА ЗА ИЗРАДУ СПЕЦИЈАЛНОГ ИЗВЈЕШТАЈА	3
II ПАРТИЦИПАЦИЈА ДРАСЛИХ У ИНТЕРЕСУ ДЈЕЦЕ У ШКОЛИ.....	3
Увод.....	Error! Bookmark not defined.
Правна основа.....	3
Методологија рада.....	4
Инструменти.....	Error! Bookmark not defined.
Анализа резултата истраживања	Error! Bookmark not defined.
III ПРАВО ДЈЕЦЕ НА ПАРТИЦИПАЦИЈУ У ШКОЛИ	8
Право на партиципацију	Error! Bookmark not defined.
Партиципација дјеце у школи	8
Методологија истраживања и демографски приказ узорка	11
Основни закључци.....	14
IV ПРЕПОРУКА.....	17
V ПРИЛОГ	17
V.1. ДОМАЋЕ ЗАКОНОДАВСТВО.....	19
V. 2. Списак основних школа у БиХ којима је достављен упитник за анализу партиципације одраслих у интересу дјеце у школи	19
V. 3. Списак средњих школа у БиХ којима је достављен упитник за анализу партиципације одраслих у интересу дјеце у школи	22
V. 4. Упитник за Школски одбор	22
V. 5. Упитник за Вијеће родитеља	26
V. 6. Упитник о дјечјој партиципацији у школи	27

I ОСНОВА ЗА ИЗРАДУ СПЕЦИЈАЛНОГ ИЗВЈЕШТАЈА

У оквиру пројекта „Јачање капацитета Одјела за заштиту права дјетета“ који спроводи Институција омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине, у сарадњи са организацијом Save the Children Norway, руковођени чињеницом да је школа установа од посебног значаја, која уз породицу има најзначајнију улогу у формирању младих од њиховог најранијег узраста, планирана је активност праћења рада школског одбора и Вијећа родитеља, механизма који могу и требају утицати на рад, организацију и циљеве школе, као и рада Вијећа ученика као тијела које се директно базира на мишљењу дјеце. С тим у вези, извршена је анализа примјене принципа партиципације дјеце и одраслих у интересу дјеце у пракси. Партиципација је важан механизам одлучивања и подразумијева да се дјеца морају питати када се одлучује за њихово добро и да се њихове одлуке морају уважавати у зависности од степена психофизичке зрелости дјеце. Овај принцип је теоријски уврштен у законодавство у Босни и Херцеговини, а ми смо се у нашој анализи задржали само на сегменту партиципације у школском амбијенту.

Резултати реализованих активности, приказани у овом извјештају, навели су Омбудсмене БиХ да у складу са чланом 34 став 2 Закона о омбудсмену за људска права БиХ сачине специјални извјештај.

II ПАРТИЦИПАЦИЈА ОДРАСЛИХ У ИНТЕРЕСУ ДЈЕЦЕ У ШКОЛИ

Увод

Сврха образовања је да се кроз оптимални интелектуални, морални и друштвени развој појединца, у складу са његовим могућностима, допринесе стварању друштва заснованог на владавини закона, поштивању људских права и у коначници допринесе економском развоју друштва који ће осигурати најбољи друштвени стандард за све грађане. Школа промовише и развија стално и динамично партнерство школе, родитеља и локалне средине у свим питањима од значаја за остваривање функције школе и интереса и потреба ученика.

Активност је спроведена у периоду март-мај 2010.године, у 100 основних и средњих школа на подручју цијеле БиХ. Истраживачи су током ове активности препознавали кршења права дјеце и одраслих у школама, а предмети су отварани и по захтјеву родитеља и наставника. На већину тих кршења, Институција је одговорила препорукама, о којима се коментар даје у овој анализи.

Резултат истраживања Омбудсмена представља слику стварног учешћа одраслих, бираних од стране оснивача, представника школе и родитеља ученика, у доношењу одлука који претпостављено штите најбољи интерес све дјеце. Рад школа је јаван и подлијеже надзору у складу с прописима од стране надлежних и стручних служби, као и јавности. И овдје се подсећа да је обавеза и одговорност свих, а тиме и школских одбора и вијећа родитеља, и оних који их бирају, на заштиту најбољег интереса дјетета.

Правна основа

Правна основа за ову анализу је Оквирни закон о основном и средњем образовању у БиХ (у даљем тексту Оквирни закон) , са којим су морали бити усклађени сви ентитетски/кантонални и Закон о образовању БД БиХ у остављеном року од 6 мјесеци/дана , а у случају да нису усаглашени треба да се примјењује Оквирни закон. Из тог разлога се други прописи наводе само у референцама, без посебне анализе.

Посебно је значајно нагласити да Оквирни закон:

- приоритетно прописује права дјетета која се односе на образовање, исправну бригу за добробит његовог физичког и менталног здравља и сигурности у школама, над свим другим правима и у случају сукоба права, предност се даје оном праву, тумачењу или дјеловању које највише користи интересу дјетета
- претпоставља одговорност школе у средини у којој дјелује, доприноси стварању културе која поштује људска права и основне слободе грађана, утемељене Уставом и осталим међународним инструментима из области људских права која је БиХ потписала
- налаже да се општим актима школе, у складу са законом, уреде питања функционисања школе, њена организација, начин рада и кућни ред уз обавезну консултацију са ученицима, родитељима и наставницима

Школски органи и тијела су Школски одбор и Вијеће родитеља.

Школски одбор има свака школа и одговорна је за утврђивање и провођење политике школе, генерално руковођење радом школе и ефикасно кориштење кадровских и материјалних ресурса. Школски одбор бира директора школе и своје дужности обавља добровољно и без накнаде

Вијеће родитеља бирају сами родитељи ученика, а у складу са општим актима школе које обавезно одобрава надлежно министарство образовања. Задатак вијећа родитеља јесте да промовише интересе школе у заједници; представља ставове родитеља школском одбору важним питањима која се односе на рад и управљање школом; подстиче ангажман родитеља у раду школе; учествује у изради и реализацији пројеката којима се потиче образовни рад школе; кандидује и бира представнике родитеља у школски одбор

Усвајањем Оквирнога закона о основном и средњем школству у Босни и Херцеговини, јуна 2003. године, посебан нагласак је стављен на активнију улогу родитеља у одгојно-образовном процесу, а тиме и на другачију улогу и обавезе школе према родитељима. Намјера законодавца је одговорити на потребу за развојем повољне климе у школи којом доминира дух сарадње, разумијевања и међусобног уважавања свих судионика - ученика, родитеља, наставника и управе школе - као основе за изградњу модерне, прије свега хумане и демократске школе, а тиме и друштва у цјелини.

Школски одбори су један од кључних и основних механизма дјеловања у образовним установама. Могу утицати на свакодневно руковођење школом, али и на дугорочније циљеве. Једна од њихових битних задаћа јесте и остваривање добре и ефикасне сарадње са вијећем родитеља, али и вијећем ученика. Дјеловање школских одбора омогућава и акцију на нивоу локалне и шире заједнице те просвјетних радника и надлежних институција.

Право и обавезу, у интересу своје дјеце родитељи остварују путем својих представника у школским органима и тијелима и путем својих асоцијација, на свим разинама одлучивања, судјелујући у одлучивању о питањима од значаја за рад школе и функционисање образовног система уопште.

Методологија рада

Избор методологије анкетирањем, одабран је због укупног броја основних и средњих школа у БиХ и њиховог географског положаја, што је утицало на пропорцију у обухвату школа из РС-а, БД БиХ и ФБиХ. Ово је уједно био разлог због чега се подаци нису комплементарно прикупљали што би сигурно пружио комплетнију слику рада Вијећа родитеља и Школских одбора.

Садржај упитника одређен је постављеним циљем истраживања и мандатом школског одбора, односно вијећа родитеља.

О истраживању су обавијештена надлежна министарства ентитета и кантона, након чега су упитници достављени у 150 школа и прикупљени одговори из 100 школа, од чега 57 из ФБиХ, 41 из РС и 2 из БД; или укупно 63 основне и 37 средњих школа с подручја цијеле БиХ.

Инструменти

- За истраживање су посебно конструисана три упитника: упитник за Школски одбор , упитник за члана Школског одбора и упитник за Вијеће родитеља . Постављена питања у сва три упитника су била углавном затвореног типа, с циљем давања што конкретнијих одговора, те смањивања могућности манипулације одговором испитаника.
- Одговори на питања конструисани су са “Да” и “Не”, понуђеним вишеструким одабиром одговора, те скалирањем одговора (у потпуности се слажем, слажем се, не слажем се, уопште се не слажем).

Специфично:

1- Упитник за Школски одбор садржавао је неколико категорија питања, а настојали су се обухватити :

и. Општи подаци о избору школског одбора у складу са Законом (школа, мјесто, мандат чланова, акт на основу којег дјелује ШО)

ии. Подаци о појединостима у раду и дјеловању школског одбора

2- Упитник за члана Школског одбора имао је за циљ увид у ставове школског одбора. Упитник је могао попунити било који члан школског одбора, а одговори су понуђени методом скалирања.

3- Упитник за Вијеће родитеља обухвата неколико категорија тражених одговора:

и. Опште податке о избору чланова Вијећа родитеља, броју и структури тренутних сазива

ии. Питања о подручју дјеловања и улози вијећа родитеља, при чему су одговори понуђени методом затвореног типа, у виду одговора “Да” и “Не”, те вишеструког избора понуђених одговора. За два питања остављена је могућност давања описних одговора који су при обради категорисани.

Садржај и форма питања конструисана је с циљем добивања одговора на неке од следећих чињеница:

- поступак оснивања школског одбора/вијећа родитеља,
- структура школских одбора/вијећа родитеља (национална и сполна), nadležnost i metod njihovog rada

- сарадња школског одбора и вијећа родитеља у питањима значајним за заштиту права ученика

Школе обухваћене овим истраживањем углавном су биле заинтересоване за учешће, и отворене за комуникацију. Због одређене динамике активности унутар школа, неки одговори на упитнике који су се односили на школске одборе (Гимназија Ливно, Средња школа Столац, ЈУ О.Ш. “Ковачићи”, Сарајево), односно на вијећа родитеља (ЈУ О.Ш. Иван Мажуранић, Томиславград, Средња школа “Светозар Ћоровић, Љубиње, те Стручна школа за радничка занимања, Дервента), нису достављени.

Занимљиво је навести да Економска и Трговинска школа у Добоју нису доставиле одговоре, уз образложење да је претходно било потребно доставити одобрење Министарства просвјете и културе РС-а.

Анализа резултата истраживања

- Генерални закључци:
 -
 - • У школама су изабрани школски одбори и вијећа родитеља и њихови мандати теку у складу са мандатним периодом;
 -
 - • Актуални сазиви школских одбора изабрали су директора школе, усмјеравају, контролишу и оцјењују његов рад;
 - • Школски одбори налажу јасне организационе приоритете за наредну школску годину;
 - • Комуникација између школског одбора и упосленика је на високом нивоу;
 -
 - • Школски одбори и вијећа ученика остварују добру сарадњу;
 - • Сазиви школских одбора и вијећа родитеља су најчешће конципирани доминантно једнонационално у оба ентитета, што одражава националну структуру испитиване средине;
 - • Сполна структура чланова вијећа родитеља је одређена готово подједнаким бројем чланова оба пола, с благим порастом чланица женског пола;
 - • У школским регистрима нема евидентираних повреда права дјетета;
 -
 - • Вијеће родитеља активно судјелује у облицима рада у школи, потиче ангажман родитеља у раду вијећа и њихово слободно изражавање мишљења;

- • Евидентна је добра сарадња између сазива вијећа родитеља и школског одбора, као и упућивање приједлога и иницијатива;
-
- • Вијеће родитеља има удио у побољшању едукације њихове дјеце као и побољшању увјета рада у школи;
-
- Анализом појединачних одговора из упитника произилази да :
- • Поједини сазиви школских одбора нису у активној нити пасивној комуникацији са сазивом вијећа родитеља.
- • Евидентно је присутан утицај политике око улоге вијећа родитеља у појединим школама, као и при ангажирању члана школског одбора из реда вијећа родитеља.
- • Присутна је лоша комуникација руководства са вијећем родитеља, при чему су одлуке вијећа родитеља маргинализоване.
- • Чланови вијећа родитеља су истакли проблем, који је изван могућности њиховог дјеловања, а који се односи на “немогућност стварног утицаја на квалитет образовања због непостојања квалитетних законских претпоставки”.
- • Школски одбор подржава конструктивне приједлоге вијећа родитеља, али само декларативно, што резултира неспроведбом приједлога, а на штету ученика (неуредан санитарни чвор, непостојање школског игралишта и сале).
- • У случајевима када није изабран потпуни сазив школског одбора не може се донијети одлука о избору директора.
- • Вијеће родитеља се ангажује готово искључиво око одлучивања да ли ће ученици ићи на екскурзију или не.
- • Непотпуна информисаност чланова вијећа родитеља о њиховим правима и обавезама, што за посљедицу има да своју улогу доживљавају формалном.
- • Вијећа родитеља немају редовне састанке због недостатка материјалних средстава, али и одсуства једнаке заинтересованости родитеља за учешћем.
-
- Из запажања Омбудсмена у комуникацији са школама и из заprimљених жалби произилази:
- • Упитницима су обухваћене углавном градске школе.
- • Честе су повреде права дјеце, физичка мање од психичких која су често врло груба и доводе до одбијања похађања наставе и лоших резултата у учењу и понашању.
- • Нису ријетке појаве да учитељи/це, наставници/е и менаџмент школе манипулишу ученицима користећи њихову незрелост за личне циљеве.
- • Осим у Првој основној школи у Бугојну гдје је формирано Вијеће за кршење људских права у школи, у школама нису формирана слична тијела нити евиденције кршења права ученика.

- Педагози углавном имају улогу техничког секретара школе, не обављајући своје приоритетне активности, најчешће по инструкцији менаџмента школе. Često је izbor direktora vezan за političku snagu i podršku stranke čiji је član, bez uvažavanja i izbora najkvalitetnijeg kandidata на konkursu. Identična situacija је i kod nepotpunog sastava školskog odbora, zbog čega је i велики број вршилаца дужности (VD) директора школа.
- Честе су притужбе кандидата за чланове школског одбора на незаконите процедуре самог избора чланова (отворено непоштивање критерија за избор) .
- Евидентирана су непоступања менаџмента школе, по налогу образовне инспекције, који се тичу примједби на неусаглашеност нормативних аката школе са законом.
- Појаве мобинга које врши менаџмент над наставницима и другом особљу школа.

Стога ће из сазнања које имају, у наредном периоду Омбудсмени упутити препоруке:

1. Министарству образовања, а путем њега надлежним (оснивачима школа и школама) да одмах, а најкасније прије почетка нове школске године изаберу пуни састав школских одбора, те провјере мандат постојећих.
2. Да се у свим школама, гдје је успостављен вршилац дужности директора изаберу директори/ице школа.
3. Да се прије почетка школске године организује систематски преглед свих упосленика у школи, који нужно предвиђа и свеобухватну оцјену психофизичке способности наставника, неопходне за рад са дјецом.
4. Да се у свим школама уведе регистар у којем ће се, без дискриминације, евидентирати повреде права дјете и начин њиховог рјешавања, а који ће се као званичан податак достављати у годишњем извјештају о раду школе.

III ПРАВО ДЈЕЦЕ НА ПАРТИЦИПАЦИЈУ У ШКОЛИ

Право на партиципацију

• Партиципативна права дјетета се сматрају универзалним али њихова интерпретација, значење и улога у значајном степену су социјално и културално посредовани. Различито се одређује ово право, између осталог као процес у коме дијете има право да изрази своје мишљење, да његово мишљење буде саслушано, да му се посвети дужна пажња и да, коначно буде узето у обзир у доношењу свих одлука које га се тичу. Овако схваћена партиципација не укључује акцију, па је ефикасније партиципацију тумачити у ширем смислу као процес у коме дијете има право да изрази своје мишљење, да његово мишљење буде саслушано, као и да предузима активност у свим стварима и поступцима који га се тичу. Процес партиципације је сталан процес усмјерен на подјелу одговорности и заједничке активности, па су и рјешења заједничка. Дијете које има искуство изражавања свог мишљења, његовог уважавања и предузимања активности, развија високо самопоуздање и самовредновање. Поред тога, прихвата мишљење других и развија систем самовредновања, одговорности, уважавања мишљења других и сарадње и такав модел преноси на друге који га окружују. Одрасли, такође, имају користи од партиципације јер шире своје видике слушајући и

уважавајући дјечија мишљења, па су и спремнији да адекватније одговоре на њихове потребе.

Анализа партиципације дјеце и одраслих у процесу доношења одлука у интересу дјеце има за циљ скретање пажње јавности на потребу остваривања права дјеце да се питају за мишљење и да одлучују у оним ситуацијама које се односе на њих а којима су дорасла. Партиципација је један од основних принципа Конвенције о правима дјетета и припрема дјецу за одговоран и активан став у остваривању дјечијих и касније људских права. Пажња свјетске јавности је на различите начине била усмјеравана на потребу заговарања овог принципа у земљама потписницама Конвенције, али се у посљедње вријеме све више озбиљно говори на ову тему и упућују се конкретне препоруке. О овом принципу се води рачуна при усаглашавању домаћих и страних закона, а све у циљу постизања хуманијег третмана дјеце у друштву. Формално, «на папиру» у креирању закона, води се рачуна о томе шта дијете мисли, али у пракси још увијек постоје проблеми у препознавању и остваривању овог права. Посебно у покушајима одређивања границе до које се оно може и смије укључити а да се поштује интерес дјетета.

Право на партиципацију садржано у члану 12 Конвенције гласи: «Државе чланице обезбјеђују дјетету које је способно да формира своје сопствено мишљење право слободног изражавања тог мишљења о свим питањима која се тичу дјетета, с тим што се мишљењу дјетета посвећује дужна пажња у складу са годинама живота и зрелашћу дјетета.

У ту сврху, дјетету се посебно даје прилика да буде саслушано у свим судским и административним поступцима који се односе на њега, било непосредно или преко заступника или одговарајућег органа, на начин који је у складу са процедуралним правилима националног закона.» Међутим, партиципација се шире схваћено односи на сљедећа права:

- слободу изражавања – дијете има право да слободно изражава своје погледе, да тражи, прима и саопштава информације и идеје свих врста на разне начине, без обзира на границе (члан 13);
- слободу мишљења, савјести и вјероисповијести (члан 14);
- слободу удруживања – дјеца имају право на слободу удруживања и слободу мирног окупљања (члан 15);
- заштиту приватности – дјеца имају право на заштиту од мијешања у њихову приватност, дом, породицу и личну преписку и право на заштиту своје части и угледа (члан 16);
- приступ одговарајућим информацијама – држава ће обезбиједити да дјеца имају приступ информацијама и материјалима из различитих извора. Држава ће подстицати средства јавног информисања да шире информације од друштвене и културне користи за дијете, а предузимати мјере да заштити дјецу од штетних информација и материјала (члан 17).

Партиципација дјеце у школи

Школа припрема дјецу за самосталан живот и активно учешће у заједници уз усвајање и поштовање основних принципа демократског односа. О овоме свједочи и чињеница да се у Оквирном закону о основном и средњем образовању (Сл. Гласник БиХ број 18/03) у члану 1. као принципи образовања препознају, између осталог, управо значај дјечијих права и унапређивање поштивања људских права. Такође, у члану 3. истог закона пише да је

„промоција поштивања људских права и основних слобода и припрема сваког лица за живот у друштву које поштује принципе демократије и владавине закона“ један од општих циљева образовања.

Многи аутори, међу којима и Мирјана Пешић, сматрају да би било оправдано очекивати да ће се млади укључивати у живот школе и да ће се њихово мишљење подстицати и уважавати када се одлучује не само о наставним садржајима, већ и о другим активностима које се тичу ученичког боравка у школи. Дјеци би требало понудити могућност избора и одлучивања да би им се пружила шанса за преузимање одговорности и омогућила припрема за процес демократског одлучивања. Један од начина да се ученици што више укључе у процес доношења одлука које их се тичу и да се заиста остварује право на партиципацију дјеце у школи је рад Вијећа ученика. Усвајањем Оквирног закона о основном и средњем образовању у Босни и Херцеговини, јуна 2003., створени су законски услови за егзистирање овог ученичког тијела, а у члану 54. су прецизиране функције:

Узимајући у обзир доб ученика који похађају школу, школа им помаже да оснују вијеће ученика, чија је функција да:

- а) промовише интересе школе у заједници на чијој локацији се школа налази,
- б) представља ставове ученика школском одбору,
- ц) подстиче ангажман ученика у раду школе и
- д) информише школски одбор о својим ставовима кад оцијени да је то потребно, или по захтјеву школског одбора, о сваком питању које се односи на рад и управљање школом.

Начин и процедура оснивања и рада вијећа ученика утврђује се општим актима школе.

Иако правно гледано постоје услови за имплементирање принципа партиципације дјеце у школи, у пракси то није ситуација. Ни дјеца, ни родитељи, ни наставно особље још увијек нису свјесни значења овог принципа нити су едуковани да га проводе у раду. Примјера ради, истраживање Омбудсмена РС на узорку од 500 испитаника (Гимназија у Бањалуци, Економска и Трговинска школа у Добоју, Пољопривредна и медицинска у Бијељини, СШЦ у Фочи и Палама), приказано у публикацији Партиципација се учи на једном мјесту даје оцјену степена уважавања дјечијег мишљења у средњој школи, као и основне проблеме у вези са примјеном овог принципа Конвенције о правима дјетета. За ову прилику издвајамо само неке од основних закључака који могу бити од користи за компарацију са истраживањем Омбудсмена БиХ приказаног у овој анализи. Основни закључци истраживања Партиципација се учи су:

☒ Степен остваривања партиципативних права није на задовољавајућем нивоу, јер се искуство активног одлучивања и уважавања мишљења ученика селективно остварује. Простор ваннаставних активности је захвалан за партиципацију ученика и сходно томе задовољство удјелом одлучивања при избору тема, метода рада, распореда и мјеста одржавања ваннаставних активности је на прихватљивом нивоу. Такође, “глас” ученика се нешто више узима у обзир када се бирају представници ученика за различите школске манифестације (културне и спортске) и организују екскурзије. Међутим, у нешто „озбиљнијим“ школским ситуацијама попут планирања распореда часова, писмених провјера знања, даље изрицања дисциплинских мјера, организовања ученичких задруга и обезбјеђивања сигурности ученика ниво остваривања партиципације није адекватан.

☒ Ученици су информисани о постојању СУ-а у својим школама, али не и о томе ко су њихови представници у овом тијелу. Стога је неопходно појачати напоре чланства на „вертикалној комуникацији“ са осталим ученицима и искористити прилику за представљање и упознавање чланства и осталих. Ученици основну улогу СУ-а препознају у промоцији ученичких права, даље у настојањима да се ријеше њихови проблеми у школи и унаприједи услови рада ученика.

☒ Ученици углавном немају увид у активности које СУ реализује, што такође упућује на потребу перманентног информисања осталих о предузетим корацима. Транспарентност у раду поред тога што омогућава приступ информацијама доста доприноси и стицању повјерења ученика у рад овог тијела и појединце који су, хијерархијски посматрано, на врху пирамиде. Информисанији ученици позитивну страну СУ-а везују за активизам у остваривању права, дакле чињеницу да постоји тијело које активно штити њихове интересе, које скреће пажњу на проблематику нарушавања ученичких права и отвара могућност за изношење мишљења.

☒ Присутно је повјерење у снагу СУ-а и оптимизам по питању циљева којима ово тијело тежи. Подршка и оптимизам су нешто већи код чланова него код осталих што је и разумљиво јер су директније укључени у планирање програма и активности СУ-а. Објашњење већег оптимизма чланова може се везати и за чињеницу да је знатан број чланова СУ-а прошао програме едукације и упознао се са механизмима остваривања ученичких права па је већи степен знања и вјештина довео до пораста самопоуздања и повјерења у постављене циљеве СУ-а.

☒ Проблеми у раду СУ-а могу се сврстати у двије категорије: објективног и субјективног типа. Најприсутније су оне објективног типа, као што су неадекватни услови за рад, од непостојања просторије за састанке СУ-а и одлагање архиве и материјала, до недостатка финансија за израду промотивног и другог радног материјала. Поред објективних фактора реализацију постављених циљева ометају и субјективни који се углавном односе на недовољну подршку наставног особља и руководства школа, али и на недовољно остварену сарадњу са осталим ученицима. Стиче се утисак да СУ функционише у отежавајућим околностима, али да упркос свим препрекама остварује резултате који су подржани од стране ученика. Остварени резултати и мотивација за даље активности сигурно би били у порасту када би се остварио довољан степен материјалне и персоналне подршке. Овдје би требало подсетити да је школа обавезна да пружи помоћ ученицима у оснивању СУ-а, а то даље треба да подразумева и обезбјеђивање минимума адекватних услова за рад. Није довољно само формално основати СУ, већ је потребно омогућити и његово функционисање.

Методологија истраживања и демографски приказ узорка

Истраживање Одјела за праћење права дјеце Омбудсмена БиХ, о степену партиципације дјеце у школи је практичног карактера с циљем оцјене стања на терену и прикупљања података за упућивање препорука надлежним институцијама. Истраживање је извршено на узорку од 273 испитаника/ца, од чега је 60 % било испитаница (табела 1. Пол). Анкетирана су дјеца узраста од 9 до 18 година (табела 2. Узраст). Нацртом истраживања је било планирано да се истраживање реализује само са дјецом која су навршила 10 година и старијом, али је у пракси дошло до малог одступања, што се није битно одразило на коначне резултате. Такође, ради потпунијег увида у проблем партиципирања дјеце у школама, организовани су и разговори са дјецом по принципу фокус група.

Испитаници/е су ученици/е основних и средњих школа у Добоју, Зеници, Тузли, Мостару,

Стоцу, Приједору, Требињу и Невесињу (табела 3. Мјесто становања и табела 4. Школа). Методологија истраживања је подразумијевала анкетање дјеце у школама у којима се током 2010. године реализовала активност „Омбудсмен у вашој школи“ Тако је планирано да се у сваком граду обухвате дјеца из једне основне и једне средње школе, међутим у два случаја, у Требињу и Невесињу нисмо могли испоштовати овај принцип и дошло је до малог одступања.

Табела 1. Пол

Пол	Број	%
мушко	108	39.6
женско	165	60.4
Тотал	273	100.0

Табела 2. Узрост

Узраст	Број	%
9 година	7	2.5
10 година	9	3.3
11 година	15	5.5
12 година	37	13.6
13 година	34	12.5
14 година	21	7.7
15 година	30	11.0
16 година	42	15.4
17 година	48	17.6
18 година	30	11.0
Тотал	273	100.0

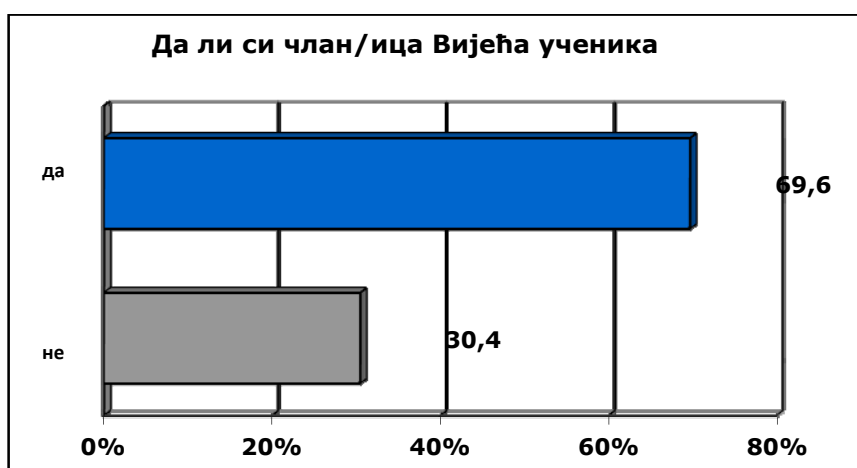
Табела 3. Мјесто становања

Мјесто становања	Број	%
Добој	44	16.1
Зеница	43	15.8
Тузла	33	12.1
Мостар	49	17.9
Столац	31	11.4
Приједор	36	13.2
Требиње	20	7.3
Невесиње	17	6.2
Тотал	273	100.0

Табела 4. Школа

Школа	Број	%
ОШ "Доситеј Обрадовић" Добој	19	7.0
Гимназија Добој	24	8.8
ОШ „Едхем Мулабдић“ Зеница	18	6.6
Прва гимназија Зеница	25	9.2
ОШ „Сјењак“ Тузла	17	6.2
Гимназија „Меша Селимовић“ Тузла	17	6.2
ОШ „Илије Јаковљевића“ Мостар	28	10.3
Општа гимназија Мостар	21	7.7
ОШ „Столац“ Столац	15	5.5
Средња школа Столац	16	5.9
ОШ „Бранко Ћопић“ Приједор	14	5.1
Медицинска, технолошка и грађевинска школа Приједор	22	8.1
ОШ „Јова Јовановић Змај“ Требиње	20	7.3
СШЦ „Алекса Шантић“ Невесиње	17	6.2
Тотал	273	100.0

Испитаници/е су углавном дјеца представници/е Вијећа ученика, мада не искључиво она. Нешто више од двије трећине узорка су чинили „делегати“ својих разреда, али једна трећина се односила на дјецу која нису у овом школском тијелу а која такође имају право да изнесу своје мишљење и да се питају код доношења битних одлука у школи (графикон 1.). Како су анкетирани дјеца углавном била „изабрани глас“ вршњака коначном узорку је било највише ученика/ца са одличним и врло добрим успјехом на крају првог полугодишта (табела 5. Успјех на полугодишту).

Графикон 1.

Табела 5. Успјех на полугодишту

Успјех	Број	%
без одговора	1	0.4
недовољан	9	3.3
добар	15	5.5
врло добар	96	35.2
одличан	152	55.7
Тотал	273	100.0

За прикупљање података примијењен је упитник састављен од питања отвореног и затвореног типа и скала процјене (тростепеног и петостепеног типа), прављен за ову намјену а на основу упитника примијењеног 2005. године за потребе пројектних активности Саве тхе Цхилдрен Норџау и Омбудсмена РС. Основа за овако конципирање питања била је у могућности дјелимичне компарације резултата ова два истраживања. Анкетирање дјеце је било анонимно, организовано у школском амбијенту у групама до 20 ученика/ца. Инструкцију за рад, као и додатна упутства давало је пројектно особље, као и припрему за унос у базу података и статистичку обраду. Подаци су статистички третирани примјеном СПСС.11 методе.

Основни закључци

- Дјеца нису у довољној мјери упозната са својим представницима у Вијећу ученика школе. Резултати овог истраживања показују да 14% анкетиране дјеце не зна ко су чланови Вијећа ученика, што није оптимистично сазнање ако се има у виду чињеница да дјеца не знају коме се могу обратити за помоћ или приједлог активности у школи. Вјероватно се није довољно пажње посветило информисању дјеце о њиховим представницима/ама, али сигурно да нису ни сва дјеца била једнако мотивисана да сазнају ко их „заступа“ у школи.
- Начин избора дјеце за формалне активне чланове Вијећа ученика је различит, од тога да самостално одлучују о својим представницима до потпуне искључености у овом процесу. Резултати показују да једна десетина анкетиране дјеце не учествује у избору чланова Вијећа ученика, што није занемарљив проценат и не би требала бити пракса у школама.
- Вијеће ученика се у „очима“ друге дјеце углавном перципира као могућност за изношење проблема и разговора на тему изналагања рјешења за постојеће проблеме. Даље, дјеца сматрају да је основна сврха овог ученичког тијела у прилици дјеце да изнесу своје мишљење, и да се њихови приједлози усвоје и реализују у пракси, да се обезбиједи квалитетнији боравак дјеце у школи, реализују различите манифестације и пројекти едукативног, културног или спортског карактера, као и да се направи мост у комуникацији дјеце и наставног особља.
- Анкетирана дјеца се о резултатима и активностима Вијећа ученика најчешће информишу директно кроз присуство редовним састанцима или индиректно преко својих представника/ца. Истраживањем је регистровано задовољство резултатима које постиже Вијеће ученика. Нешто више од четири петине испитаника/ца се изјаснило у корист ефикасности Вијећа док је десетина незадовољна.

- Дјеца сматрају да Вијеће ученика има својих позитивних елемената, па тако у највећем проценту чињеницу да помаже у рјешавању актуелних проблема перципирају као позитивном страном овог тијела. Свако четврто анкетирано дијете је на овај начин оцијенило позитивне ефекте Вијећа ученика, док је свако пето било вођено могућношћу да се кроз ово тијело изнесу ставови дјеце и да се уважи њихово мишљење. Поред помоћи и могућности партиципације дјеце, око 14% испитаника/ца сматра да је посебна озбиљност у раду, одговорност и мотивисаност за дјеловање у интересу дјеце вршњака, позитивна страна Вијећа ученика, а 10% организовање интересантних, креативних, корисних акција у школи.
- Наше истраживање је показало да су дјеца у највећем броју задовољна могућношћу да утичу на избор тема у ваннаставним активностима. Скоро 44% је углавном или веома задовољно, док је мање од 5% незадовољно. Слично је и код могућности да предлажу начин рада и прикажу резултате осталој дјечи у школи, али се код планирања распореда и мјеста одржавања ваннаставних активности задовољство смањује.
- Принцип партиципања дјеце у различитим сегментима организовања наставног процеса у школи није заживио у очекиваној мјери. Тако тек нешто више од једне трећине анкетираних дјеце сматра да се довољно поштује њихово мишљење код планирања писмених провјера наученог и организовања свечаних манифестација у школи, док остали процјењују супротно. Дјеца се недовољно питају и када треба казнити неког од њих за недисциплину и непримјерено понашање у школи. Свега 31% анкетираних сматра да се њихово мишљење довољно поштује када се примјењују разни облици кажњавања у школи, а једна четвртина негира могућност да у школи било шта каже на ову тему и да дискутује о примјерености изречених дисциплинских мјера. Ситуација је другачија када се има у плану награђивање јер скоро половина анкетираних дјеце сматра да се довољно питају када треба похваљивати ученике/це у школи, док једна петина одговара да се уопште не поштује њихов став.
- Свега 40% анкетираних дјеце сматра да се њихово мишљење довољно поштује при планирању и организовању спортских активности у школи или обезбјеђивању њихове сигурности у школском амбијенту. Када је у питању избор представника школе или одјељења на различитим манифестацијама анкетираних дјеца у скоро подједнаком броју, по 42%, сматрају да се њихово мишљење поштује и не поштује довољно, док нешто више од једне десетине нема могућност да се уопште пита.
- Дјеца се највише у односу на све претходно испитане сегменте организовања живота у школи, мада опет недовољно, питају и уважавају приликом организовања школских екскурзија. Њих 45% је потврдило да се у довољној мјери поштује њихово мишљење, док су остали били супротног става, при чему 11% негира потпуно могућност да се њихово мишљење испоштује.
- Генерално, у скоро свим школама укљученим у ову анализу, дјеца нису у довољној мјери упозната са својим правима и обавезама у школи. Правилници који дефинишу понашање ученика/ца и рад школе су за већину дјеце непознаница.

- Дјеца, представници Вијећа ученика школе ријетко или никако не присуствују сједницама Наставничког вијећа (изузетак су Гимназија у Мостару и ОШ „Сјењак“ У Тузли), чак ни у ситуацијама када се разматра успјех и владање ученика/ца или одлазак на школску екскурзију.
- Програм и план рада Вијећа ученика најчешће креира наставно особље које координира рад овог тијела. Дјеца се минимално или никако не укључују у израду овог документа. У школи постоји обавеза креирања овог документа, као и упознавања дјеце и наставног особља са садржајем истог. Али, на жалост за дјецу овај посао одраде одрасли. Ако је већ Вијеће ученика прилика да се њихов глас чује у школи, онда дјеца треба да одлуче шта ће током године реализовати у школи и да то пренесу у форму која се тражи како би документ био усвојен, а да им одрасли помогну.
- Вијећа ученика нису били у прилици да сарађују са представницима локалне власти својих градова.
- Дјеца су нам скренула пажњу да нико у школи не поштује њихову жељу да иду на школске излете. Као разлог најчешће добију објашњење да се тај дан мора надокнадити и да се због тога не исплати ићи у природу.
- Према дјечијем мишљењу, основни проблеми у раду овог ученичког тијела односе се на недостатак материјалних средстава за рад и неуважавање овог тијела од стране наставног особља. Такође, значајан проблем је и то што Вијеће ученика не ужива повјерење у очима једног дијела дјеце чије ставове треба да заступа, јер једна трећина одговора се односи на неуважавање и несолидарност ученика/ца који нису активно ангажовани у доношењу одлука или планирању и имплементацији школских пројеката у интересу дјеце у школи. Осим тога, према мишљењу скоро једне петине анкетираних дјеце, проблем је и неадекватна сарадња Вијећа ученика и руководства школе. Поред тога што нема простор за одржавање састанака и излагање информација о раду осталим заинтересованим особама као ни могућност за промоцију рада и организовање квалитетнијих програма у школи, руководство Вијећа ученика често се суочава са предрасудама и нема подршку у својим вршњацима, наставном особљу и руководству.
- Нешто више од једне четвртине анкетираних дјеце сматра да је неопходно радити на промјени става наставног особља према дјечијој партиципацији, на њиховом сензибилисању за успостављање партнерског односа са дјецом и уважавању дјечијих размишљања и приједлога на теме које се њих тичу и које се доносе у интересу дјеце. Дјеца предлажу успостављање боље сарадње Вијећа ученика и наставног особља, али и едукацију дјеце о основним дјечијим правима и начинима остваривања принципа Конвенције о правима дјетета.

Приједлози за дјеловање

- Појачати информисаност дјеце и наставног особља о улози Вијећа ученика у процесу одлучивања дјеце у интересу дјеце у школи. Сензибилисати и дјецу и одрасле за уважавање и сарадњу са овим ученичким тијелом.
- Омогућити транспарентним, за све у школи, основне закључке редовних сједница Вијећа ученика. Искористити огласне табле, школске новине, школски разглас и друге облике информисања у школи за ову намјену.

- Едуковати дјецу и пружити им прилику да сама креирају програм и план рада Вијећа ученика.
- Дозволити дједи, представницима Вијећа школе да присуствују сједницама наставничког вијећа у оним тачкама дневног реда када се разматрају питања успјеха и владања ученика или сличних тема које се директно односе на дјецу.
- Створити материјалне услове у школи (просторију за рад, основни материјал и сл.) за рад представника дјеце у Вијећу ученика.
- Омогућити сарадњу Вијећа ученика и представника локалне заједнице у активностима с карактером најбољег интереса дјеце.
- Организовати активности различитог карактера у школи, за чију реализацију је неопходно да партнерски партиципирају и дјеца и наставно особље. На овај начин би се стварало међусобно повјерење и уважавање мишљења обје стране.
- Размотрити могућности за чешће организовање школских излета.
- Едуковати дјецу и наставно особље у школама о основним принципима Конвенције о правима дјетета.

IV ПРЕПОРУКА

Принцип партиципације дјеце у процесу доношења одлука које их се тичу, као и одраслих у интересу дјеце је један од основних принципа Конвенције о правима дјетета. Такође, овај принцип треба да буде водила у раду свима који раде са дјецом или за дјецу. Анализа Институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине заснована на утврђивању степена остваривања права на партиципацију како дјеце тако и одраслих у интересу дјеце у школама, показала је да се не посвећује потребна пажња уважавању мишљења дјеце нити одраслих у смислу заштите основних права и интереса дјеце у школском амбијенту. Неправилности које је уочило особље Одјела за праћење права дјеце, реализујући редовне активности на Пројекту „Јачање капацитета Одјела за заштиту права дјетета“ (сарадња са организацијом Саве тхе Цхилдрен Норџау), навело нас је да укажемо на ову повреду дјечијег права.

Стога, Омбудсмени БиХ, сходно својим овлаштењима из члана 32. Закона о омбудсмену БиХ:

ПРЕПОРУЧУЈУ

Надлежним органима, и то Министарству просвјете и културе Републике Српске и Федералном Министарству образовања и науке, а преко њих друге надлежне (осниваче школа и школе) да што хитније:

1. Изаберу пуни састав школских одбора, те провјере мандат постојећих.
2. У свим школама, гдје је успостављен вршилац дужности директора изаберу директори/ице школа;
3. Организују систематски преглед свих упосленика у школи, који нужно предвиђа и свеобухватну оцјену психофизичке способности наставника, неопходне за рад са дјецом;

4. Успоставе регистар у којем ће се, без дискриминације, евидентирати повреде права дјецe и начин њиховог рјешавања, а који ће се као званичан податак достављати у годишњем извјештају о раду школе;
5. Информишу дјецу и наставно особље о улози Вијећа ученика и Вијећа родитеља у процесу одлучивања дјецe у интересу дјецe у школи;
6. Едукују дјецу, родитеље и наставно особље о основним принципима Конвенције о правима дјетета.
7. Пруже прилику дјеци да сама креирају програм и план рада Вијећа ученика, а не да овај посао за њих ради наставно особље;

Такође, континуирано током школске године неопходно је да надлежна Министарства обавезу школе да:

1. Омогуће транспарентним, за све у школи, основне закључке редовних сједница Вијећа ученика и Вијећа родитеља;
2. Дозволе дјеци, представницима Вијећа ученика школе да присуствују сједницама наставничког вијећа у оним тачкама дневног реда када се разматрају питања успјеха и владања ученика или сличних тема које се директно односе на дјецу;
3. Материјално помогну рад Вијећа ученика кроз изналажење просторије за рад и давање основног материјала за рад;
4. Омогуће сарадњу Вијећа ученика и представника локалне заједнице у активностима с карактером најбољег интереса дјецe.
5. Организују слободне активности у школи за чију припрему и реализацију је неопходан партнерски однос дјецe и наставног особља.
6. Размотре могућности за чешће организовање школских једнодневних излета, а не само одлазак на школску екскурзију.

Министарство просвјете и културе Републике Српске и Федерално министарство образовања и науке су дужни у року од 60 дана, обавијестити Институцију омбудсмeна БиХ о поступању по овој Препоруци.

V ПРИЛОГ

V.1. ДОМАЋЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Оквирни закон о основном и средњем образовању у БиХ (Сл. гласник БиХ, број 18/03)
Оквирни закон о предшколском васпитању и образовању у БиХ (Сл. гласник БиХ, број 88/07)

Оквирни закон о средњем стручном образовању у БиХ (Сл. гласник БиХ, број 63/08)
Оквирни закон о високом образовању у БиХ (Сл. гласник БиХ, број 59/07)
Закон о основном образовању и васпитању у РС (Сл. гласник РС, број 74/08)
Закон о средњем образовању и васпитању у РС (Сл. гласник РС, број 74/08)
Закон о високом образовању (Сл. гласник РС, број 30/07)

Унско-сански кантон:

Закон о основном и општем средњем одгоју и образовању (Сл. новине кантона, број 5/04)
Закон о основном и општем средњем образовању (Сл. новине, број 5/04)

Посавски кантон:

Закон о предшколском одгоју и образовању (Сл. новине Кантона, број 8/08)
Закон о основном школству (Народне новине, број 3/04, испр. 10/08, 8/08)
Закон о средњем школству (Народне новине, број 3/04, 8/08)

Тузлански кантон:

Закон о основном одгоју и образовању (Сл. новине, број 6/04, 7/05)
Закон о средњем образовању (Сл. новине, број 6/04, 7/05)
Закон о високом образовању (Сл. новине, број 8/08)

Зеничко-добојски кантон :

Закон о основној школи (Сл.новине, број 5/04, 20/07)
Закон о средњој школи (Сл.новине, број 5/04, 20/07)

Босанско-подрињски кантон:

Закон о основном одгоју и образовању (Сл.новине, број 5/04)
Закон о средњој школи (Сл.новине, број 5/04)

Средњобосански кантон:

Закон о основном школству (Сл.новине, број 11/01, 11/04, 17/04)
Закон о средњем школству (Сл.новине, број 11/01, 11/04, 17/04)

Херцеговачко-неретвански кантон:

Закон о основном одгоју и образовању (Народне новине, број 5/00, 4/04)
Закон о средњошколском одгоју и образовању (Народне новине, број 8/00, 4/04, 8/06, 3/08)

Западнохерцеговачки кантон:

Закон о основном школству (Сл. новине, број 6/04, 8/04, 14/08)
Закон о средњем школству (Народне новине, број 6/04, 8/04, 8/08, 14/08)

Кантон Сарајево:

Закон о предшколском одгоју и образовању (Сл. новине Кантона број 26/08),
Закон о основном одгоју и образовању (Сл. новине Кантона, број 10/04, 21/06, 26/08)

Закон о средњем образовању (Сл. новине, број 10/04, 34/07)

Закон о високом образовању (Сл. новине, број 43/08)

Кантон 10:

Закон о основном школству (Народне новине, број 12/04)

Закон о средњем школству (Народне новине, број 12/04)

Закон о образовању у основним и средњим школама БДБиХ (Сл. гласник БДБиХ, број 10/08 испр.25/08)

V.2. Списак основних школа у БиХ којима је достављен упитник за анализу партиципације одраслих у интересу дјеце у школи

1. ОШ „Фахрудин Фахро Башчелија“ Горажде, Омладинска 1
2. ОШ „Мехмедалија Мак Диздар“ Витковићи, Муриса Дучића бб
3. ОШ „Мехмедалија Мак Диздар“ Берич, Берич бб
4. ОШ „Мехмедалија Мак Диздар“ Садба, Садба бб
5. ОШ „Центар“ Тузла, Мирзе Делибашића 14
6. ОШ „Кисељак“, Кисељак
7. Међународна ОШ Тузла, Улица Муфтије еф. Курта бб
8. ОШ „Шпионица“ Сребреник, Шпионица бб
9. ОШ „Ораховица Горња“ Г. Ораховица
10. ОШ „И.Г.Ковачић“ Градачац, Х.К.Градаш
11. ОШ „Турија“ Турија бб
12. ОШ „Ступари“ 75283 Центар бб
13. ОШ „Бановић Село“ 75290 Бановић Село бб
14. ОШ „Вражићи“ 75248 А.Ковачевића 50
15. ОШ. „Теочак“ 75 414 Теочак центар
16. ОШ. „Бријесница“ 74 206 Бријесница
17. ОШ „Сапна“ 75411 206.В.Б.
18. ОШ „Грачаница“ Живинице, Грачаница Село
19. ОШ „Г. Раинци“ 75 268 Г. Раинци
20. ОШ „Иван Горан Ковачић“ Ливно, Жупана Желимира 2
21. ОШ „Ивана Мажуранић“ Томиславград, Бригаде Краља Томислава бб
22. ЈУ ОШ „Подзвизд“ Велика Кладуша
23. ЈУ ОШ „Врхпоље“ Сански Мост, Врхпоље
24. ОШ „Хусо Ђилић“ Јабланица
25. ЈУ ОШ „Челебићи“ Коњиц
26. ОШ „Руђер Бошковић“ Груде, Ивана Алиловића бб
27. ОШ „Марка Марулића“ Љубушки, Зринско-франкопанска бб
28. ОШ „Мула Мустафа Башескија“ Високо, Доње Моштре бб
29. ЈУ ОШ „Алија Наметак“ Жепче, Улица Алије Бешлагића Брице
30. ОШ „Мухсин Ризвић“ Фојница, Ново Насеље
31. ОШ „Травник“ Травник, Школска бб
32. ЈУ ОШ „Бугојно“ Бугојно
33. ОШ „Мак Диздар“ Зеница, Чуруковића пут 17
34. ЈУ Основна специјална школа, Зеница, М. Тарабара бр. 10
35. КШЦ „Свети Павао“ Зеница, Аска Борића 20
36. ОШ „Скендер Куленовић“ Зеница, Мустафе Чаушевића бр. 1
37. ОШ „Хамза Хумо“ Зеница, Бабино бб
38. ОШ „Авдо Смајловић“ Сарајево, Адема Буће 151

39. ОШ „Џемалудин Чаушевић“ Сарајево, Првомајска 24
40. ОШ „Фатима Гунић“ Сарајево, Неркеза Смаилагића 18
41. ОШ „Исак Самоковлија“ Сарајево, Фра Анђела Звиздовића 1
42. ОШ „Ал Њалидеин-Газзас“ Сарајево, Хасиба Бранковића 2
43. ОШ Католички школски центар, Сарајево, М.П.Соколовића 11
44. ОШ „Ковачићи“, Сарајево, Загребачка 22а
45. ОШ „Едхем Мулабдић“ Сарајево, Конак 1
46. ОШ Осма основна школа, Сарајево, Илирска 2 (Бутмир)
47. ОШ „Умихана Чувидина“ Сарајево, Смаила Шикала бр. 1
48. Седма основна школа, Сарајево, Илица, Мостарско раскршће 3
49. ОШ „Храсно“ Сарајево, Породице Рибар 2
50. ОШ Трећа основна школа, Сарајево, Насихе Капићић Хаџић 1
51. ОШ „Муса Ђазим Ђатић“, Сарајево, Чекалуша 53
52. ОШ „Подлугови“ Сарајево, Поломска 189
53. ОШ „Георги Стојков Раковски“, Бања Лука, Драгише Васића 29
54. ОШ „Петар Кочић“, Бања Лука, Кола 6б
55. ОШ „Ђирило и Методије“, Пискавица бб, тел: 051 391 500
56. ОШ „Меша Селимовић“, Бијељина, Карађорђева 250
57. ОШ „Свети Сава“, Билећа, Херцеговачких устаника бб
58. ОШ „Вук Караџић“, Братунац, Петра Кочића бб
59. ОШ „Вук Караџић“, Вишеград, Војводе Путника
60. ОШ „Вук Караџић“, Власеница, Светоавска 30
61. ОШ „Алекса Шантић“, Вукосавље, Бранка Радичевића 3
62. ОШ „Свети Саво“, Гацко, Видовданска 16
63. ОШ „Васа Чубриловић“, Градишка, Михајла Пупина 10
64. ОШ „Никола Тесла“, Дервента, Трг Ослобођења 10
65. ОШ „Десанка Максимовић“, Добој, Рударско насеље Станари
66. ОШ „Доњи Жабар“, Доњи Жабар бб
67. ОШ „Вук Караџић“, Зворник, Рођевић бб
68. ОШ „Алекса Шантић“, Источно Сарајево, ИИ сарајевске бригаде 57
69. ОШ „Љубица Богдан“, Калиновик, Српских добровољаца бб
70. ОШ „Вук Караџић“, Кнежево, Живинице бб
71. ОШ „Петар Кочић“, Котор Варош, Шипраге бб
72. ОШ „Младен Стојановић“, Лакташи, Карађорђева бб
73. ОШ „Браћа Јакшић“, Милићи, Јове Јовановића Змаја 3
74. ОШ „Ристо Пророковић“, Невесиње, Обрена Ивковића бб
75. ОШ „Мокро“, Пале, Мокро бб
76. ОШ „Бранко Радичевић“, Приједор, Петрово бб
77. ОШ „Меша Селимовић“, Прњавор, Насебина Лишња 36
78. ОШ „Свети Сава“, Рогатица, Преображенска бб
79. ОШ „Бошко Буха“, Рудо, Штрпци бб
80. ОШ „Коста Тодоровић“, Сребреница, Скелани бб
81. ОШ „Вук Караџић“, Теслић, Светог Саве бб
82. ОШ „Јован Јовановић Змај“, Требиње, Октобарска 1
83. ОШ „Алекса Шантић“, Угљевик, Ђирила и Методија бб
84. ОШ „Веселин Маслеша“, Фоча, Карађорђева 68а
85. ОШ „Милан Илић Чича Шумадијски“, Хан Пијесак, Александра Карађорђевића 10
86. ОШ „Јован Дучић“, Чајниче, Игманска Василија бб
87. ОШ „Немања Влатковић“, Шипово, Омладинска 1
88. ЈУ Прва основна школа, Брчко
89. ЈУ Трећа основна школа, Брчко
90. ЈУ Десета основна школа Бијела

Легенда:

I Школе које нису доставиле упитнике

II Школе које су доставиле упитнике изван предвиђеног рока за достављање

V. 3. Списак средњих школа у БиХ којима је достављен упитник за анализу партиципације одрслих у интересу дјеце у школи

1. „Технички школски центар“ Зворник, Каракај
2. Металска школа, Добој, Цара Душана 18
3. ЈУ Мјешовита Средња Школа, Босански Петровац , Босанска 126.
4. Средња Школа „ Др. Фра Славко Барбарић“, Читлук
5. Гимназија Ливно , Краљице Катарине 16
6. Средња Медицинска Школа „Сестара милосрдница“ Мостар , Фрањевачка 18
7. МСШ Вогошћа Сарајево
8. Гимназија „Меша Селимовић“ Тузла
9. Бехрам-Бегова Медреса Тузла, М.Пупина 1
10. Стручна Индустијска Школа Зеница
11. МСШ Живинице Живинице , Маршала Тита 55
12. ЈУ Друга Средња Школа Велика Кладуша , Ибрахима Мржљака 23
13. Средња Школа Столац , Кнеза Домагоја
14. Мјешовита Средња Економска Школа Гор. Рахић
15. ЈУ Мјешовита Средња Школа Бихаћ, Цаница Махала 68
16. Мјешовита средња школа „Енвер Поздеровић“ Горажде, Заима Имамовића 42
17. Мјешовита трговинско-угоститељско-пољопривредна средња школа Сарајево, Др Адолфа Голдбергера 1
18. Католички Школски Центар Сарајево , Мехмед П. Соколовића 11
19. Мјешовита Средња Жељезничка Школа Сарајево , Ложионицка 8
20. Средња Машинска Техничка Школа Сарајево, Змаја Од Босне 8
21. Мјешовита Средња Школа Сарајево, Хаџићи
22. Прва Бошњачка Гимназија Сарајево, Петракијина 22
23. Школа за Средње Стручно образовање и радно оспособљавање, Сарајево, А.Шаџирбеговић
24. Гимназија Добриња Сарајево, Мустафе Камарића 8
25. Мјешовита Средња Школа Илијаш
26. Пољопривредна школа, Бања Лука, Књаза Милоша 9
27. Економска школа, Бања Лука, К. Алфонса ХИИИ 34
28. Музичка школа „Владо Милошевић“, Бања Лука, Јована Дучића 23
29. Машинска школа, Мркоњић Град, С.Шолаје 95
30. Мјешовита школа „Н. Тесла“, Теслић, Карађорђева бб
31. Медицинско-технолошка и графичка школа, Приједор, Н. Пашића
32. Музичка школа , Приједор, Б. Нушића 9
33. Економска и трговинска школа, Добој, Ц. Душана
34. Медицинска школа, Добој, Поп Љубина
35. Стручна школа за радничка занимања, Дервента, Св. Сава бб
36. СШЦ „Јован Дучић“, Модрича, Омладинска бб
37. Пољопривредна и медицинска школа, Бијељина, Семберски ратари 1
38. Економска школа, Бијељина, Рачанска 96
39. Гимназија „Филип Вишњић“, Бијељина, Рачанска 94
40. СШЦ „Вук Караџић“, Лопаре, Лопаре бб
41. Гимназија и ССС, Зворник, Вука Караџића 69

42. Технички школски центар, Зворник
43. Гимназија и средња стручна школа, Источна Илица, С. Немање
44. СШЦ „Милићи“, Милићи, Дервента бб
45. Средња школа, Соколац, Омладинска 2
46. Средња школа „Иво Андрић“, Вишеград
47. Средњошколски центар „Петар Петровић“, Чајниче, Краља Петра и Ослободилаца
48. СШЦ „Голуб Куреш“, Билећа, Владимира Гађиновића
49. Средња школа „Светозар Чоровић“, Љубиње, Светосавска 22
50. Гимназија, Прњавор, Р. Врањешевећа 1
51. Средња техничка и стручна школа, Требиње
52. ЈУ Гимназија „Васо Пелагић“ Брчко, Стевана Мокрањца Бб
53. ЈУ Техничка школа, Брчко, Ул. Мусала 44
54. ЈУ Економска школа Брчко, Студентска број 9

Легенда:

I Школе које нису доставиле упитнике

II Школе које су доставиле упитнике изван предвиђеног рока за достављање

V. 4. Упитник за школски одбор

1. Упитник је креиран с циљем стицања увида у значај и активности које су у надлежности Школског одбора. На питања одговарате тако што ћете заокружити један од понуђених одговора, на празну линију уписати тражене податке, те обиљежити колону са „X“ испод понуђеног одговора ДА, односно НЕ. Молимо Вас за искреност при давању одговора на питања, те да не прескачете питања, јер сваки Ваш одговор је важан.

Хвала на сарадњи
Институција Омбудсмена за људска права БиХ

Школа _____

Мјесто _____

Директор (име и образовање)

1. Да ли су у вашој школи изабрани чланови Школског одбора?
ДА НЕ

* Ако је Ваш одговор ДА, пређите на сљедеће питање

2. Да ли члановима школског одбора тече мандат на који су изабрани?

3. На основу којег акта/закона дјелује Школски одбор?

4. Да ли у Вашој школи егзистира Надзорни одбор?
ДА НЕ

5. Да ли члановима Надзорног одбора тече мандат на који су изабрани?

6. На основу којег акта/закона дјелује Надзорни одбор?

7. Молимо Вас да наведете национални састав Школског и Надзорног одбора.

ШКОЛСКИ ОДБОР: Бошњака Хрвата Срба
 НАДЗОРНИ ОДБОР: Бошњака Хрвата Срба

Школски одбор	Да	Не
Ваш сазив именовao је садашњег директора.		
Образовна инспекција контактирала је Ваш сазив због поднесених пријава против школе.		
Школски одбор усмјерава, контролише и оцјењује рад директора.		
Школски одбор одлучује о жалбама и приговорима свих запосленика у вези њихових права, обавеза и одговорности из радног односа.		
Школски одбор доноси одлуку по жалби ученика. *Ако је Ваш одговор ДА, колико одлука сте донијели по жалбама ученика? Колико је било у корист ученика у 2008/09 години? (упишите у рубрику испод постављеног питања)		
Остварује ли Школски одбор сарадњу са Вијећем родитеља?		
Остварује ли Школски одбор сарадњу са Вијећем ученика?		
Подржава ли Школски одбор политику да се родитељима омогући увид у материјале и методе који се примјењују у настави?		
Да ли у школским регистрима има евидентираних повреда дјечијих права?		

Упитник испунио/ла: _____

Датум:

Члан Школског одбора:

	У потпуности се слажем	Слажем се	Не слажем се	Уопште се не слажем
Школски одбор ради с циљем постизања договора који је у интересу дјецe.				
Одбор има формалну структуру и стандардизоване процедуре.				
Одбор налаже јасне организационе приоритете за наредну школску годину.				
На одбору је потребно дискутовати о учињеним грешкама и изналагању рјешења како се не би поновила учињена грешка.				
Одбор је увијек укључен у одлуке које су важне за будућност побољшања едукације.				
Дешавало се да сам одбор реагује на неконзистентан начин у односу на властите вриједности.				
Одбор о својим одлукама продискутује са свима који су захваћени одлуком.				
Ако одбор сматра да би се довољно велика скупина могла не				

слагати са предузетом акцијом, одбор ће омогућити увид у то како се они осјећају,прије него заиста донесе одлуку.				
Одбор има за циљ да угаси тренутну ватру него да прави планове за будућност.				
Чланови одбора не говоре једну ствар приватно а другу у јавности.				
Одбор одгађа активности све док проблем не постане хитан или критичан.				
Одлуке одбора најчешће резултирају подијељеним гласовима.				

V. 5. Упитник за Вијеће родитеља

Упитник је креиран с циљем стјецања увида у значај и активности које су у надлежности чланова Вијећа родитеља. На питања одговарате тако што ћете заокружити један од понуђених одговора, на празну линију уписати тражене податке. Молимо Вас за искреност при давању одговора на питања, те да не прескачете питања, јер сваки Ваш одговор је важан.

Хвала на сарадњи!
Институција омбудсмена за људска права БиХ

Школа _____

Мјесто _____

Упитник испунио/ла:

Датум:

1. Да ли су у вашој школи изабрани чланови Вијећа родитеља?

ДА НЕ

* Ако је Ваш одговор ДА, пређите на сљедеће питање

2. Да ли су чланови изабрани у складу са општим актима школе?

ДА НЕ

3. Колико чланова броји Вијеће родитеља?

4. Да ли члановима Вијећа родитеља тече мандат на који су изабрани?

5. Молимо Вас да наведете сполни и национални састав Вијећа родитеља.

СПОЛНИ САСТАВ: м ж

НАЦИОНАЛНИ САСТАВ: Бошњаци Хрвати Срби

6. Вијеће родитеља има за циљ да: (заокружите онолико одговора колико желите)

- а. ради на правима, интересима и обавезама ученика, родитеља и професора
- б. активно судјелује у облицима рада у школи
- ц. потиче ангажман родитеља у раду школе
- д. потиче слободно изражавање мишљења
- е. даје приједлоге органима школе за побољшање увјета рада школе
- ф. ради на унапређивању комуникације родитељ – ученик – професор
- г. даје мишљење о приједлозима за изрицање одгојно-дисциплинских мјера

6. Да ли родитељи имају удво у побољшању едукације њихове дјече?
 ДА НЕ
7. Да ли је Вијеће родитеља констатовало да је подједнако и/или више значајан психолошки и социјални развој дјетета као и учење основних вјештина?
 ДА НЕ
8. Да ли Вијеће родитеља има свој удво у примјени и обради психолошких евалуација, тестирања, третмана или физичког процјењивања ученика?
 ДА НЕ
9. Да ли Вијеће родитеља остварује сарадњу са Школским одбором?
 ДА НЕ

* Ако је Ваш одговор ДА, молимо наведите у којем облику сарађујете:

-
10. Који су по Вама кључни проблеми у раду Вијећа родитеља?
 а. (не)сарадња са руководством школе (не излази довољно у сусрет одлукама Вијећа родитеља)
 б. недовољна информисаност о циљевима рада Вијећа родитеља и улози истог
 ц. недостатак простора за састанке, материјала за оглашавање и сл.
 д. неједнака заинтересованост свих чланова Вијећа родитеља
 е. _____ (нешто друго)

V. 6. Упитник о дјечијој партиципацији у школи

Ово је упитник којим желимо да сазнамо колико се поштује мишљење дјетета у школи. Молимо те да будеш искрен/на и да одговориш на питања тако што ћеш заокружити број испред понуђеног одговора или уписати одговор на празној линији. Тамо гдје није назначено колико одговора можеш да заокружиш, предвиђено је да се одлучиш само за један. Упитник је анониман, ни гдје не требаш писати своје име, зато те молимо да искрено одговараш и не прескачеш питања. Сваки твој одговор је важан јер ми желимо да се дјечи да прилика да изнесу своје мишљење и одлучују о темама које су важне за њихово одрастање.

Хвала на сарадњи!

Институција омбудсмена за људска права БиХ

1. Пол (заокружи)

1. Мушки

2. Женски

2. Колико имаш година? _____ *(упиши број година)*

3. У ком граду живиш? _____ *(упиши име града)*

4. У коју школу идеш? _____ *(упиши име школе)*

5. Успјех на крају првог полугодишта? (заокружи)

1. недовољан	4. врло добар
2. довољан	5. одличан
3. добар	

6. Да ли у твој школи постоји Вијеће ученика? (заокружи)

1. ДА	2. НЕ	3. НЕ ЗНАМ

7. Да ли си члан/ица Вијећа ученика твоје школе? (заокружи)

1. ДА	2. НЕ

8. Знаш ли који ученици су чланови Вијећа ученика у твојој школи? (заокружи)

1. ДА	2. НЕ

9. Како се бирају ученици/е за Вијеће ученика школе?

1. друга деца у разреду/одјељењу бирају своје представнике без помоћи наставника/це
2. друга деца у разреду/одјељењу бирају своје представнике уз помоћ наставника/це
3. наставници/е одређују ко ће бити у Вијећу а да не питају дјецу о томе
4. педагог или директор школе сам изабере ученике/це за Вијеће ученика
5. _____ (нешто друго, упиши)

10. Ко су најчешће ученици/е у Вијећу ученика?

11. Шта је сврха постојања Вијећа ученика у твојој школи? Зашто постоји?

12. Како се најчешће информишеш о раду ове ученичке организације? (заокружи највише 2 одговора)

1. представник одјељења подноси извјештај одјељењу
2. разредник нас информише
3. педагог нас информише
4. читам у школском листу

5. пратим обавјештења са огласне табле
6. присуствујем састанцима Вијећа
7. пратим школски сајт
8. немам информације о раду Вијећа ученика
9. _____ (нешто друго)

13. Да ли си задовољан/на резултатима које постиже Вијеће ученика?

1. Да, веома
2. Углавном сам задовољан/на
3. Углавном сам незадовољан/на
4. Незадовољан/на сам
5. Не знам резултате рада Вијећа

14. Колики утицај по твом мишљењу има Вијеће ученика на рјешавање проблема ученика у твојој школи?

1. нема нимало утицаја
2. донекле има утицаја
3. има велики утицај

15. Који су по теби основни проблеми у раду Вијећа ученика? (заокружи највише 2 одговора)

1. наставници не прихватају озбиљно и не уважавају довољно улогу Вијећа ученика
2. сарадња са руководством школе (не излази довољно у сусрет одлукама Вијећа)
3. ученици школе не подржавају у довољној мјери рад и одлуке Вијећа ученика
4. недостатак материјалних средстава (простора за састанке, материјала за оглашавање и промоцију рада и сл.)
5. _____ (нешто друго)

16. Шта би издвојио/ла као позитивну страну рада Вијећа ученика у твојој школи?

17. Да ли си активан/на у раду неке школске секције?

1. ДА

2. НЕ

18. Које секције?

19. У којој мјери си задовољан/а могућношћу да: (одговори на сваку понуђену опцију ако си активан у раду неке секције а ако ниси онда прескочи ово питање и пређи на питање број 20.)

	Веома незадовољан/а	Углавном незадовољан/а	Неодлучан/а	Углавном задовољан/а	Веома задовољан/а
Утичеш н избор тема у секцији	1	2	3	4	5
Предлажеш начин рада у секцији	1	2	3	4	5
Утичеш на распоред одржавања секције	1	2	3	4	5
Предлажеш мјесто реализовања секције	1	2	3	4	5
Представиш другима у школи резултате рада секције	1	2	3	4	5

20. У којој мјери се у твојој школи поштује мишљење ученика приликом: (одговори на сваку понуђену опцију)

	Уопште се Не поштује	Не поштује се довољно	Довољно се поштује
Планирања распореда часова	1	2	3
Планирања писмених задатака и тестова знања	1	2	3
Изрицања дисциплинских мјера ученицима	1	2	3
Изрицања похвала ученицима	1	2	3
Организовања свечаних манифестација у школи	1	2	3
Организовања спортских активности у школи	1	2	3
Обезбјеђивања сигурности ученика у школи	1	2	3
Избора представника одјељења/школе на различитим манифестацијама	1	2	3
Планирања и организовања екскурзија	1	2	3
Организовања рада ученичке задруге	1	2	3

21. Шта предлажеш да се промјени у твојој школи како би се више поштовало мишљење дјеце и уважавао њихов избор?

Провјери да ли си одговорио/ла на сва питања.

Хвала на помоћи!